

**ÜNİDAP ULUSLARARASI
BÖLGESEL KALKINMA KONFERANSI
“SOSYAL KALKINMA”
28-30 Eylül 2016**

**UNIDAP INTERNATIONAL
REGIONAL DEVELOPMENT CONFERENCE
“SOCIAL DEVELOPMENT”
28-30 September 2016**

**KONFERANS BİLDİRİLERİ
CONFERENCE PROCEEDINGS**

unidap.alparslan.edu.tr

**ÜNİDAP ULUSLARARASI BÖLGESEL KALKINMA KONFERANSI
KONFERANS BİLDİRİLERİ**

UNIDAP INTERNATIONAL REGIONAL DEVELOPMENT CONFERENCE
CONFERENCE PROCEEDINGS

1. CİLT ISBN: 978-605-65712-1-3 (Tk.)
978-605-65712-2-0

EDİTÖRLER / EDITORS

Prof. Dr. Abdüllatif TÜZER
Yrd. Doç. Dr. Atik ASLAN

EDİTÖR YARDIMCILARI / ASSISTANT EDITORS

Yrd. Doç. Dr. Adem LEVENT
Yrd. Doç. Dr. Salih ÖZER
Arş. Gör. Abdulmecit YILDIRIM
Arş. Gör. Aslıhan YENİÇERİ ALTINTAŞ
Arş. Gör. Vedat ALMALI

DİZGİ / TYPSETTING

Arş. Gör. Abdulmecit YILDIRIM

TASARIM / DESIGN

Uzm. Serdar DİK

BASKI / PRESS

Aralık / December 2016, MUŞ

© MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Muş Alparslan Üniversitesi'ne aittir. Üniversitenin yazılı izni olmadan, tanıtım amaçlı toplam bir sayfayı geçmeyecek alıntılar hariç olmak üzere, hiçbir şekilde kitabın tümü veya bir kısmı herhangi bir ortamda yayımlanamaz ve çoğaltılamaz. Yazıların etik ve yasal sorumluluğu yazarlara aittir.

Basım Yeri:

KONFERANS ONURSAL BAŞKANLARI / CONFERENCE HONORARY CHAIRS

Lütfi ELVAN - Kalkınma Bakanı

Dr. Cevdet YILMAZ - Kalkınma Eski Bakanı

Prof. Dr. Fethi Ahmet POLAT - Muş Alparslan Üniversitesi Rektörü

KONFERANS ONURSAL EŞ BAŞKANLARI / CONFERENCE HONORARY CO-CHAIRS

Adnan DEMİR - DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanı

Dr. Emin Yaşar DEMİRCİ - DAKA Genel Sekreteri

Doç. Dr. Hüsnü KAPU - SERKA Genel Sekreteri

Dr. Mehmet Ali ÇAKAL - KUDAKA Genel Sekreteri

DÜZENLEME ve YÜRÜTME KURULU / ORGANISING AND EXECUTIVE COMMITTEE

Başkan / Chairman

Prof. Dr. Abdüllatif TÜZER - Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi

Üyeler / Members

Doç. Dr. Ömer Faruk ALTUNÇ

Doç. Dr. Yusuf BATAR

Yrd. Doç. Dr. Adem LEVENT

Yrd. Doç. Dr. Atik ASLAN

Yrd. Doç. Dr. Berat ÇİÇEK

Yrd. Doç. Dr. Demet DENİZ

Yrd. Doç. Dr. Fırat KURT

Yrd. Doç. Dr. İskender DÖLEK

Yrd. Doç. Dr. Kasım MÜMİNOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Orhan KESKİNTAŞ

Yrd. Doç. Dr. Ömer ARSLAN

Yrd. Doç. Dr. Salih ÖZER

Öğr. Gör. Harun DEMİR

Arş. Gör. Abdulmecit YILDIRIM

Arş. Gör. Aslıhan YENİÇERİ ALTINTAŞ

Arş. Gör. Emine ULU

Arş. Gör. Murat PARLAKPINAR

Arş. Gör. Pınar KAYALI

Arş. Gör. Vedat ALMALI

Okt. Ayşegül HERDİLİ

Uzm. Serdar DİK

Dilber ÇETİNTAŞ

Fuat ÖZKAN

BİLİM KURULU / SCIENCE COMMITTEE

Başkan / Chairman

Yrd. Doç. Dr. Atik ASLAN- Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Üyeler / Members

Prof. Dr. Abdullah Kıran - Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Abdülülatif Tüzer - Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Ahmet Balkaya - 19 Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi

Prof. Dr. Ahmet İncekara - İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Amil Muharramaov - Bakü Devlet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Aydın Büyüksaraç - Bitlis Eren Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi

Prof. Dr. Aylin Görgün Baran - Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Ayten Öztüfekçi Önal - Tunceli Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi

Prof. Dr. Bayram Coşkun - Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Bekir Berat Özipek - Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Cem Saatçioğlu - İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Cevad Selam- Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Duran Bolat - Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Veteriner Fakültesi

Prof. Dr. Ellen Pirro - Iowa State University, Faculty of Political Science

Prof. Dr. Emin Erdem - Iğdır Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Emine Feryal Turan - Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Prof. Dr. Erdal Necip Yardım - Muş Alparslan Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi

Prof. Dr. Ertuğrul Yaman - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsani Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Esma Durugönül - Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Esvet Akbaş - Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Fakültesi

Prof. Dr. Hacı Ağa Rüstembeyov - Bakü Devlet Üniversitesi

Prof. Dr. Hüsamettin Bulut - Harran Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi

Prof. Dr. İbrahim Erdoğan - Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Prof. Dr. İbrahim Türkoğlu - Bingöl Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi

Prof. Dr. İhsan Bulut - Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. İhsan Dağtekin - Fırat Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi

Prof. Dr. İlhami Güler - Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. İrfan Kalaycı - İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. John P. Portelli - Ontario Institute for Studies in Education University of Toronto

Prof. Dr. Jorge Valenzuela - Auburn University

Prof. Dr. Juhani Tuominen - University of Lapland Faculty of Art and Design

Prof. Dr. Marja Tuominen - University of Lapland Faculty of Social Sciences

Prof. Dr. Mehmet Yıldırım - Dicle Üniversitesi, Ziraat Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet Akif Yörük - Atatürk Üniversitesi, Veteriner Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet Ali Demiral - Adnan Menderes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi

Prof. Dr. Muhterem Aydın - Fırat Üniversitesi, Veteriner Fakültesi

Prof. Dr. Mustafa Çevik - Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Mustafa Fatih Ertugay - Erzincan Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi

- Prof. Dr. Natalia Zubarevich - Moscow State University
Prof. Dr. Nilay Çabuk Kaya - Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Prof. Dr. Niyazi Mehdi - Azerbaycan Devlet Kültür ve Sanat Üniversitesi
Prof. Dr. Orhan Dengiz - 19 Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi
Prof. Dr. Ömer Çaha - Yıldız Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Prof. Dr. Richard W. Mansbach - Iowa State University
Prof. Dr. Refik Abdulla - Muş Alparslan Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi
Prof. Dr. Rövsan Quliyev - Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi
Prof. Dr. Sabir Rüstemli - Bitlis Eren Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi
Prof. Dr. Salih Yılmaz - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Prof. Dr. Şener Demirel - Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Prof. Dr. Şeref Kılıç - Ardahan Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi
Prof. Dr. Temir Jorobekov - Oş Devlet Üniversitesi Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü
Prof. Dr. Vedat Savaş - Fırat Üniversitesi, Teknoloji Fakültesi
Prof. Dr. Veli Urhan - Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Doç. Dr. Abdulcelil Bilgin - Muş Alparslan Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
Doç. Dr. Bülent Çelikel - Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Cemil Oruç - Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Doç. Dr. Ekrem Almaz - Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Doç. Dr. Esin Kaya - Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Doç. Dr. Faruk Alaeddinoğlu - Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Doç. Dr. Ferhat Ağırman - Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Doç. Dr. Gökhan Tuncel - İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Doç. Dr. Iveta Reinholde – University of Latvia
Doç. Dr. Mehmet Kamil Coşkun - Muş Alparslan Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
Doç. Dr. Menaf Turan - Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Doç. Dr. Mohammad Zaifzadeh - Ardabil Islamic Azad University
Doç. Dr. Murat Aktaş - Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Doç. Dr. Murat Ustaoglu - İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi
Doç. Dr. Naci Genç - Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi
Doç. Dr. Nurullah Ulutaş - Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Doç. Dr. Ömer Faruk Altunç - Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Doç. Dr. Patrice Brodeur - Université de Montreal
Doç. Dr. Rasool Asghari-Zakaria - University of Mohaghegh Ardabili, Faculty of Agriculture
Doç. Dr. Recep Aslan - Muş Alparslan Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
Doç. Dr. Serdal Seven - Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Doç. Dr. Vahap Coşkun - Dicle Üniversitesi, Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Yunus Emre Özer - Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Doç. Dr. Yusuf Batar - Muş Alparslan Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Adem Levent - Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Adem Palabıyık - Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Ayhan Koyuncu - Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Yrd. Doç. Atik ASLAN- Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

- Yrd. Doç. Dr. Bayram Gündüz - Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Canser Kardeş - Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Celil Aydın - Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Demet Deniz - Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Elif Kara - Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Emine Cihangir - Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksek Okulu
Yrd. Doç. Dr. Ercan Çağlayan - Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Ercan Geçgin - Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Fadime Tosik Dinç - Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Fazıl Karahan - Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Fırat Kurt - Muş Alparslan Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu
Yrd. Doç. Dr. Hanifi Korkoca - Muş Alparslan Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu
Yrd. Doç. Dr. Hidayet Kara - Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Koç - Muş Alparslan Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. İrşad Sami Yuca - Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. İskender Dölek - Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Kasım Müminoğlu - Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akif Fidan - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Murat Polat - Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Günerigök - Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyoloji
Yrd. Doç. Dr. Orhan Keskintaş - Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Ömer Arslan - Muş Alparslan Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Ömer Esen - Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Salih Özer - Muş Alparslan Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Sertaç Hopoğlu - Iğdır Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Turan Güler - Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Veli Sırım - Namık Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Berat Çiçek - Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Dr. Viktorija Sipilova - Daugavpils University, Latvia

DAVETLİ KONUŞMACILAR / KEYNOTE SPEAKERS

- Prof. Dr. Ahmet Balkaya - 19 Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet İncekara - İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Atilla Yayla - Haliç Üniversitesi
Prof. Dr. Aylin Görgün Baran - Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Bayram Coşkun - Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof. Dr. Bekir Berat Özipek - Medipol Üniversitesi
Prof. Dr. Bülent Gülçubuk - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Cem Saatçioğlu - İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Ellen Pirro - Iowa State University
Prof. Dr. Emine Feryal Turan - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Esmâ Durugönül - Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Feridun Yılmaz - Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Fuat Ercan - Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Hacıağa Rüstembeyov - Bakü Devlet Üniversitesi
Prof. Dr. İhsan Bulut - Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. İlhami Güler - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. John P. Portelli - University of Toronto
Prof. Dr. Juhani Tuominen - University of Lapland Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Kenan Ören - Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. Marja Tuominen - University of Lapland
Prof. Dr. Mustafa Çevik - Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Nilay Çabuk Kaya - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Niyazi Mehdi - Azerbaycan Devlet Kültür ve Sanat Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer Çaha - Yıldız Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Ömürbek Karymshakov - Arabaev Kyrgyz State University
Prof. Dr. Richard W. Mansbach - Iowa State University
Prof. Dr. Rövsan Quliyev - Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi
Prof. Dr. Salih Yılmaz - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Temir Jorobekov - Oş Devlet Üniversitesi
Prof. Dr. Vahit Özmen - İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Veli Urhan - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Yıldız Akpolat - Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Fatih Erkoçoğlu - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Doç. Dr. Hacı Mustafa Açıkoz - Milli Eğitim Bakanlığı, Bakanlık Müşaviri
Doç. Dr. Hamit Ersoy - RTÜK Üyesi
Doç. Dr. Iveta Reinholde - University of Latvia
Doç. Dr. Mehmet Kasım Özgen - Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Mohammad Zaifzadeh - Ardabil Islamic Azad University
Doç. Dr. Patrice Brodeur - Université de Montreal
Doç. Dr. Taşkır Ketenci - Mersin Üniversitesi
Doç. Dr. Vahap Coşkun - Dicle Üniversitesi
Dr. Emin Yaşar Demirci - DAKA Genel Sekreteri
Dr. Hande Özsan Bozatalı - Avrupa Bölgeler Meclisi Başkanı
Dr. Necdet Subaşı - Başbakan Başdanışmanı
Dr. Kamala Shiriyeva - Guelph University

Dr. Orhan Sami Gültekin - Muş Eğitim ve Kalkındırma Vakfı Başkanı

Dr. Viktorija Sipilova - Daugavpils University

Bülent Şelli - İmbat Sualtı Görüntüleme Merkezi

Erdal Bahçıvan - İstanbul Sanayi Odası Başkanı

Gökhan Murat Kalsın - İstanbul Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı

Recep Tezgel - Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Danışmanı

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

AÇILIŞ KONUŞMALARINI / AÇILIŞ KONUŞMALARINI

Cevdet YILMAZ – Kalkınma Eski Bakanı.....	20
Seddar YAVUZ – Muş Valisi.....	26

AÇILIŞ PANELİ / OPENING SESSION

Özgürlük ve Kalkınma Atilla YAYLA.....	29
Yeni Türkiye'yi Anlamak Necdet SUBAŞI.....	32

DAVETLİ KONUŞMACILARIN BİLDİRİLERİ PROCEEDINGS OF KEYNOTE SPEAKERS

Kalkınmada Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Neden Önemlidir? Aylin Görgün BARAN.....	36
Psychological Approaches for Preventing Prejudice, and Encouraging More Positive Intergroup Relations Kamala M. SHIRIYEVA.....	48
Kuzeydoğu Anadolu'da Değerler ve Toplumsal Yapı Yıldız AKPOLAT, Hülya DOĞAN.....	53
Nasıl Bir Kalkınma? Fuat ERCAN.....	64
Medeniyetler İttifakı ve Farkı İlhami GÜLER.....	67
Kırsal Kalkınmada Paradigma Değişimleri ve Türkiye Analizi Bülent GÜLÇUBUK.....	72
Doğu Anadolu'nun Tarihi Mirası'nın Bölge Turizmine Katkısı Üzerine Bazı Mülahazalar: Ahlat Şehri Örneği Fatih ERKOÇOĞLU.....	84
Disunity in the European Union: What is its Future? Richard W. MANSBACH, Ellen B. PIRRO.....	106
Sağlık ve Kalkınma Vahit ÖZMEN.....	130
Gelişmede Zihin Eğitiminin Önemi Mehmet Kasım ÖZGEN.....	133
Ekonomik Kalkınma ve Sağlık Turizmi (Azerbaycan Örneği) Tofiq MUSTAFAZADE, Teyyup MUSTAFAZADE.....	142
Turizmin Kültürel İlişkilere Katkısı: Rusya Örneği Salih YILMAZ.....	158

Fırat Kalkınma Ajansı'nın TRB 1 Bölgesi'ndeki Yenilikçi Girişimcilik Ekosistemine Etkisi Abduvahap YOĞUNLU	716
Belediyelerde Teknoloji Yönetimi Uygulamalarının Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Araştırma Fuat KORKMAZER, Ali AKSOY	732
Klasik Liberal Teorik Açısından Belediyeciliğin Yerel Kalkınmaya Etkisinin Değerlendirilmesi Mahmut ÖZDEMİRKOL.....	748
Mutluluğun Resmini Çizmek: Sosyo-Ekonomik Belirleyicilere İlişkin Bir Yatay Kesit Analizi Haktan SEVİNÇ, Merter AKINCI, Ömer YILMAZ	763
Zafer Kalkınma Ajansı Örneğinde Kalkınma Ajanslarının Bölgesel Sosyal Kalkınmanın Sağlanmasına Yönelik Katkıları Ethem Kadri PEKTAŞ, Atahan DEMİRKOL.....	776
Türkiye'de Çocuk Refah Hizmetleri Üzerine Bir Değerlendirme Rıfat BİLGİN, Ümran CİHAN	790
Yerel Kalkınmanın Önündeki Engel: Kadın Yoksulluğu Maide GÖK.....	801
Antagonizma Üzerine İnşa Edilen Sosyal Yapı: Doğu Anadolu Bölgesi'nde "Ekonomik ve Sosyal Yoksulluk" İsmail KIRAN.....	815

Zafer Kalkınma Ajansı Örneğinde Kalkınma Ajanslarının Bölgesel Sosyal Kalkınmanın Sağlanmasına Yönelik Katkıları

Ethem Kadri PEKTAŞ¹, Atahan DEMİRKOL^{2*}

Öz

Bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının giderilmesi, bölgelerin gelişme süreçlerinde etkinlik ve verimliliğinin artırılması, bölgelerin rekabet gücünün geliştirilmesi ve refahın ülke coğrafyasına dengeli bir şekilde dağılımının sağlanması özellikle gelişmekte olan ülkelerin temel sorun alanlarından. Bölgesel kalkınma politikalarının uygulama araçlarından biri olarak görülen bölgesel kalkınma ajansları, bu sorunların çözümü bakımından son birkaç on yılın en fazla tartışılan konuları arasında yer almaktadır. Bu çalışmada; yerel sosyal kalkınmaya yönelik girişimleri desteklemek ve bölgelerinin rekabet gücünü artırarak sürdürülebilir bölgesel sosyal kalkınmayı gerçekleştirmek gibi amaçlarla faaliyetler yürüten bölgesel kalkınma ajansları ve bölgesel sosyal kalkınma sürecindeki rol ve etkileri gözden geçirilmektedir. Bu bağlamda çalışmada; kalkınma ajanslarının yürüttükleri faaliyetler ve bölgesel sosyal kalkınma sürecine olan katkıları; İBBS TR33 Düzey 2 bölgesinde kurulan Zafer Kalkınma Ajansı örneğinde son yıllarda özellikle destekledikleri sosyal projeler ve uygulamaları üzerinden değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bölge, Bölgesel Kalkınma, Sosyal Kalkınma, Kalkınma Ajansları, Zafer Kalkınma Ajansı.

Contributions of Development Agencies on the Purpose of Providing Regional Social Development in the Case of Zafer Development Agency

Abstract

Eliminating interregional development differences and inequalities, increasing efficiency and effectiveness at development processes of similar regions, advancing competition power of regions are main issues of developing/underdeveloped countries. Regional development agencies as the tools of these policies are among the most discussed subjects upon solving those problems in the last decades. In this study, regional development agencies that act on the purpose of promoting local social development initiatives, achieving sustainable regional social development through increasing competition power of regions and the effects and roles of them upon regional social development processes are under consideration. In this regard, activities of development agencies and their contribution to regional development

¹ Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF, pektas@aku.edu.tr (Sorumlu Yazar/Corresponding Author)

² Arş. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF, ademirkol@aku.edu.tr

* Bu çalışma Afyon Kocatepe Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonunca Desteklenmiştir. Proje No:16.KARİYER.14

process are evaluating in the case of Zafer Development Agency that founded at NUTS2 Level TR33 region, through its recent promotions upon social projects and practises.

Keywords: Region, Regional Development, Social Development, Development Agencies, Zafer Development Agency.

1. GİRİŞ

“Bölge” kavramı ile çoğunlukla coğrafi bir alan ve özellikle de bir ülke sınırları içindeki iklimsel, coğrafi, ekonomik, kültürel, sosyal vb. bakımlardan benzerlik gösteren alanların oluşturduğu ve genellikle de birden fazla ili kapsayan kümeler anlaşılmaktadır. Söz konusu kümeleri (bölgeleri) diğerlerinden ayıran özelliklerin, aynı zamanda aralarındaki gelişmişlik farklarının da temel belirleyicileri olduğu ifade edilebilir. Uygun ve yeterli doğal kaynağa, nakdi sermayeye, bunları yüksek verimde ve kalitede üretime dönüştürecek nitelikli insan gücüne, ürünlerin pazarlanması ve dağıtılması için elverişli coğrafi konuma sahip olmak gibi avantajlar kimi bölgeleri diğerlerine göre çok daha yüksek bir gelişmişlik seviyesine taşıyabilmektedir. Az gelişmiş bölgelerde yaşanan durgunluk ve görece gelişmiş bölgelere doğru gerçekleşen göç eğilimleri mevcut gelişmişlik farkını daha da derinleştirmektedir. Ayrıca ülke nüfusunun çekim merkezi olarak görülen gelişmiş bölgelerde yığılma göstermesi, hem bu bölgelerin büyük kentlerinde çeşitli kentleşme sorunlarına yol açmakta, hem de dengesiz bir şekilde artan nüfus sebebiyle sağlık, istihdam, eğitim, güvenlik gibi kamusal hizmetlere erişimde aksaklıkların yaşanmasına sebep olabilmektedir. Bu durum da başta yerel yönetimler olmak üzere kamu yönetimi örgütlerini planlananın üzerinde bir yükü karşı karşıya bırakmaktadır.

Bir bölgedeki fiziksel, sosyal, kültürel, demokratik, demografik vb. özelliklerin ve değişimlerin göz ardı edildiği bir ortamda, ekonomik göstergeler gelişmişlik farklarının izahında yetersiz kalmaktadır. Kadının toplumdaki yeri, eğitim, yaşam kalitesi gibi değişkenler bölgeler arası gelişmişlik farklarının belirlenmesinde yararlanılan unsurlardan bir kaçını oluşturur (Sümer ve Özcan, 2011:103). Kadınlar dışında diğer dezavantajlı kesimler olarak; dar gelirli (yoksullar), engelliler, yaşlılar, gençler, çocuklar, göçmenler vb. sosyal kesimlerin mevcut yaşam standartlarına ilişkin veriler de söz konusu unsurlara dâhil edilebilir.

Bir ülkede başta siyasal iktidar olmak üzere, kamu yönetiminin çeşitli seviyelerindeki politika belirleme ve uygulama yetkisine sahip birimlerinin ve bölgesel aktörlerin bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının giderilmesi çabasına katkı vermedikleri bir vasatta, bu farklılığın az gelişmiş bölgeler aleyhine artış göstereceği ortadadır. Süreç kendi haline bırakıldığında, hâlihazırda ekonomik ve sosyal gelişmişliği yüksek olan bölgeler daha çok nüfus için cazibe merkezi olmaya devam edecek, artan nüfus ve buna bağlı hizmet talebi özel sektör kuruluşlarını bu bölgelerde daha da fazla yatırıma yapmaya yönlendirecektir. Bu döngü içinde nüfus gelişmiş bölgelere yığılmaya devam ettiğinden, göç veren bölgeler ile cazibe merkezi olarak görülen bölgeler arasındaki uçurum iyice artacak ve durum telafisi güç bir noktaya gelecektir. İşte bu noktada bölgesel kalkınma ajanslarının; faaliyet gösterdikleri bölge içindeki ve diğer bölgeler arasındaki başta ekonomik ve sosyal olmak üzere tüm gelişmişlik

farklılıkların azaltılması ve mümkünse ortadan kaldırılması, böylece bölgesel ölçekten başlanarak ülkesel/ulusal refahın sağlanması bakımından önemi ve işlevi öne çıkmaktadır.

2. BÖLGESEL KALKINMAYA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR VE BÖLGESEL SOSYAL KALKINMA

2.1. Bölge, Kalkınma ve Kalkınmanın Farklı Boyutları

Bölge kavramının coğrafi anlamda bir ülke sınırları içindeki farklı coğrafi özelliklerin sınır kabul edilmesiyle oluşturulan alanları, idari anlamda ise bir ara yönetim kademesini ya da bir yerel yönetim birimini tanımladığı söylenebilir. Bir tanıma göre “planlama amaçlı bölge (plan bölge) kentten daha geniş, ülkeden daha küçük, yönetsel sınırları ulus yönetsel birim sınırlarıyla çakışan, ama etkileşim açısından o sınırları aşabilen, yerinden yönetilen, demokratik-katılımcı bir yönetime ve bütçeye sahip bir planlama ve yönetim birimi”dir (DPT, 2000:8).

Kalkınma başlangıçta daha çok ekonomik göstergelerden hareketle, gayri safi yurt içi hasılanın önceki yıllara göre artış göstermesi, kişi başına düşen milli gelirin sürekli ve dengeli olarak yükselmesi vb. biçimlerde anlaşılır ve tanımlanırken, zaman içinde daha çağdaş bir anlamla, bir ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel alanda ilerlemesini, kurumsal kapasitesinin güçlenmesini, insan kaynakları niteliğinin artmasını, çevreye duyarlılığın gelişmesini ve bireysel refahın yükselmesini ifade eden çok boyutlu ve kapsamlı bir kavram niteliğini kazanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013a:1). Gerçekten de kalkınma kavramı, gelişmişlik seviyelerinin ölçülmesinde göz önünde bulunduran değişkenlerin zaman içinde çeşitlenmesiyle birlikte ekonomik göstergelerle açıklanamayacak geniş bir anlamı ifade eder hale gelmiştir.

Kalkınmaya ilişkin sınıflandırmalar yapılırken gözetilen ölçütlerden biri kalkınma sürecinin inceleme konusu yapıldığı coğrafi alanın büyüklüğü/genişliği ile ilgilidir. Bu bakımdan kalkınma “yerel kalkınma”, “bölgesel kalkınma”, “ulusal kalkınma” ve “küresel kalkınma” gibi biçimlerde kategorize edilir. Diğer bir ölçüt ise bu alanlarda gerçekleşen değişimin ya da gelişimin niteliğine dayanır. Örneğin; nüfusun bileşenlerinde, istihdam-işsizlik oranı, gayrisafi gelir ve kişi başına gelir gibi ekonomik göstergelerde, alt ve üst yapı yatırımlarının miktarında, konut ihtiyacının karşılanma oranında, güvenlik, sağlık, kültür, sanat ve eğitim hizmetlerinin miktarında ve kalitesinde, iletişim ve haberleşme imkânlarında, halkın yönetime katılma eğilimlerinde meydana gelen değişim ve gelişmeler bu tür bir kalkınma kategorisine temel oluştururlar. “Fiziksel kalkınma”, “ekonomik kalkınma”, “kültürel kalkınma”, “siyasal/demokratik kalkınma” ve “sosyal kalkınma” gibi sınıflandırmalar (Kaya, 2007:4) söz konusu ölçütten hareketle geliştirilmişlerdir.

Fiziksel kalkınma kısaca altyapı, planlama ve denetim faaliyetlerini ifade eder. Buna göre fiziksel kalkınmada temel faaliyet alanları; planlama, imar, altyapı (yol, su, kanalizasyon vb.), ulaşım, trafik, kentsel dönüşüm-yenileme, çeşitli donatılar (park, bahçe, oyun alanı, spor alanı vb.), çevresel dengenin korunması vb. konuları içerir (Kaya, 2007:38). Ekonomik kalkınmada ise esas olan, ihtiyaçların karşılanması amacıyla yönelik olarak üretilen mal ve hizmet miktarında ve elde edilen gelirden meydana gelen değişimdir. Bu çerçevede katma değeri yüksek mal ve hizmet

üretiminin gerçekleştirilmesi, üretim faktörlerinin etkin ve verimli kullanılması, tam istihdamın sağlanması ve istihdamın nitelikli işgücüne dayanan hizmet sektöründe yoğunlaşması ve kişi başına gelirin artış göstermesi gibi göstergeler ekonomik kalkınmanın varlığını işaret ederler.

Kültürel kalkınma; genel olarak halkın eğitim ve kültür düzeyinin yükseltilmesini, kültürel etkinliklerin ve bireylerin bunlara katılımının artırılmasını ve kültür ve tarih varlıklarının korunmasını anlatır. Kültürel kalkınmada eğitim, kültür ve sanat merkezleri gibi tesislerin kurulması, bilimsel ve kültürel etkinliklerin (festival, kongre, panel vb.) düzenlenmesi, bilimsel ve kültürel yayınların artırılması, halkın bilgi ve yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik eğitimler verilmesi, kültürel ve tarihsel değerlerin korunması ve geliştirilmesi gibi temel faaliyetler söz konusudur.

Siyasal/demokratik kalkınma ise büyük ölçüde katılımı ilgilidir. Yerel ya da bölgesel alanlar söz konusu seviyenin yükseltilmesinde daha geniş coğrafyalara oranla son derece elverişli görünmektedirler. Yerel meclislerde (belediye meclisi, il genel meclisi gibi) üye olarak görev almak, bu meclislere izleyici olarak katılmak, yerel yönetimlerin karar ve yürütme organları ile (meclis üyeleri, belediye başkan ve idarecileri gibi) yüz yüze görüşüp problem ve beklentilerini paylaşmak, bilgi ve iletişim teknolojisi ürünleri yoluyla bilgi edinmek, dilek ve şikâyetle bulunmak, anketlere katılmak ve hatta oy kullanmak, kent konseylerinin farklı meclislerinde (kadın, çocuk, yaşlı, engelli meclisleri gibi) ve/veya çalışma gruplarında (çevre, turizm, eğitim, sağlık, kültür çalışma grupları gibi) görev almak, belediye ve il özel idaresinin bazı hizmetlerine (çevre, trafik, turizm, sağlık, eğitim gibi) gönüllü katılım yollarını kullanmak gibi imkânlar halkın yönetimde söz sahibi olmasını kolaylaştırmaktadır. Bunlara ilaveten, sivil toplum kuruluşlarının da kamuoyu oluşturma, yönetimi etkileme ve kamu yararını gözetme bakımlarından siyasal/demokratik kalkınmaya önemli katkıları söz konusudur.

Sosyal kalkınma kısaca insan odaklı kalkınmayı ifade eder. Gelir dağılımındaki adaletsizliğin giderilmesi, halkın konut, sağlık, güvenlik gibi zorunlu ihtiyaçlarının asgari seviyede karşılanması, yoksulluğun önlenmesi, sosyal dayanışmanın ve iyi ilişkilerin geliştirilmesi sosyal kalkınma çabalarının temel amaçları arasında yer almaktadır. Başta yoksullar, kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler ve göçmenler olmak üzere “dezavantajlı kesimler” olarak bilinen sosyal gruplar, sosyal kalkınmada öncelikli olarak gözetilen/gözetilmesi gereken kesimleri oluştururlar. Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra bozulan ekonomik ve sosyal dengenin kurulması amacıyla dünyada yeniden önem kazanan sosyal devlet anlayışı ve bu anlayışın yerel alandaki yansımaları olarak “sosyal belediyecilik” uygulamaları son yıllarda Türk yerel yönetim sisteminde de en çok tartışılan hizmet alanlarından biri haline gelmiştir.

2.2. Bölgesel Sosyal Kalkınma

Bölgesel kalkınma; bir bölgenin, öncelikle kendi içinde, sonrasında ise bölgeler arasında rekabet ortamının oluşturulmasıyla, mevcut potansiyelini ve yerel/bölgesel dinamiklerini kullanarak mevcut ekonomik ve sosyal gelişmişlik seviyesinden daha iyi bir seviyeye taşınması şeklinde tanımlanabilir. Türkiye özelinde değerlendirildiğinde bölgesel kalkınma kavramının anlamının, 2000’li yıllarla birlikte

bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmayı hedefleyen sınırlı politikardan, ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi de esas alan politikalara doğru genişlediği (Kalkınma Bakanlığı, 2013:119) görülür.

Bölgesel kalkınmanın sosyal boyutu ya da bir başka ifade ile bölgesel sosyal kalkınma ise, bölgede gelir dağılımı, kamu hizmetlerine erişim, refahın dengeli dağıtımı, dezavantajlı grupların desteklenmesi, kadın istihdamı gibi hususlarda mevcut durumun bir bütün içinde adalet ve eşitlik ilkelerine de referansta bulunularak daha iyi bir seviyeye getirilmesini amaçlar. Bu vesileyle sosyal kalkınmanın içeriğinde sosyal değerler ve adalet kavramı büyük önem arz eder. Başta dar gelirli (yoksullar), kadınlar, çocuklar, engelliler ve yaşlılar olmak üzere toplumun çeşitli dezavantajlı kesimlerinin ekonomik ve sosyal hayatta daha fazla yer almalarını sağlamak ve onların yaşam kalitelerinin yükseltilmesi bölgesel sosyal kalkınma politikalarının temel amacını oluşturmaktadır.

3. TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKALARI VE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

Türkiye'de bölgesel kalkınma politikalarına ilişkin yasal temelin 1961 Anayasası'nda atıldığı söylenebilir. Anayasanın 41. maddesi ile devlete "iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla, milli tasarrufu arttırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma plânlarını yapmak" görevi verilmiştir. Anayasanın bu hükmünden hareketle Devlet Planlama Teşkilatı³ (DPT) tarafından ulusal kalkınma planları hazırlanmış ve bu planlar 1963 yılından itibaren ilki "Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963-1967" (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı) olmak üzere uygulamaya konulmuştur. Kalkınma planları ile birlikte planlı kalkınma dönemi başlamış, ulusal çapta hedefler, kararlar ve politikalar belirlenmiş ve merkezden belirlenen ölçütlerle aşağıdan yukarıya değil, yukarıdan aşağıya doğru şekillenen bir kalkınma anlayışı benimsenmiştir.

Bölgesel kalkınma ajanslarının kuruluşuna kadarki süreçte, Türkiye'de bölgesel kalkınma politikalarının ilk uygulama araçlarından olan kalkınma planlarında benimsenen ekonomik kalkınma hedef ve ilkeleri, genellikle ekonomik gelişme, yatırım verimliliği, bölgesel potansiyele göre kamu yatırımı sağlama ve yatırımlarda en yüksek ekonomik ve sosyal yararın sağlanması olarak belirlenmiştir. Sosyal kalkınma hedef ve ilkeleri ise daha çok, gelir dağılımında ve kamu hizmetlerinde denge sağlanması ve refahın dengeli artırılması gibi konulara odaklanmıştır. Çevresel hedef ve ilkelere ilk dört kalkınma planında değinilmemiş; beşinci, altıncı ve yedinci beş yıllık kalkınma planlarında çevre konusuyla ilgili olarak; çevre etki irdelemesi, politikalarda ve mekân planlarında çevre hususunun gözetilmesi ve sürdürülebilir kalkınma konularına yer verilmiştir (DPT, 2000:25).

Türkiye'de diğer ulusal kalkınma hedeflerinin yanında; bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının giderilmesi ve bölgesel kalkınmanın sağlanması amacıyla, sonuncusu Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) olmak üzere çok sayıda kalkınma planı ile bu planların öngördüğü eylem planları ve projeler hazırlanmıştır. Ayrıca bu kapsamda

³ Devlet Planlama Teşkilatı 1960 yılında kurulmuş, 2011 yılında 641 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülmüştür.

çeşitli dönemlerde hazırlanan bölge planlarıyla, bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının azaltılması, cazibe merkezi olarak görülen bölgelere veya şehirlere göçlerin sebeplerini ortadan kaldırmaya çalışmak ve bu göçler sebebiyle oluşan kentleşme sorunlarını çözmek amaçlanmıştır.

Kalkınma Bakanlığı'nca hazırlanan orta vadeli Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi'nde (2014-2023) ise iç göçlerin kentler üzerindeki sosyal etkisi bir inceleme alanı olarak vurgulanmıştır. Buna göre bu göçler sebebiyle kentlerde oluşan sosyo-kültürel sorunlar sosyal uyum programlarıyla çözümlenecektir. Bu süreç, yoksullukla mücadele ve dezavantajlı kesimlerin kent yaşamına sosyal ve ekonomik anlamda katılımlarının sağlanması gibi yöntemler ile bölgesel sosyal gelişmeye katkı sağlamayı amaçlamıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014:106). Tüm bunların ötesinde ilerleyen süreçte bölgesel kalkınma ve bölgesel sosyal kalkınma alanında bir diğer aktör olarak bölgesel kalkınma ajansları da sisteme dâhil edilmiştir. Bölgesel kalkınma politikalarının yeni kamu yönetimi ve küreselleşme kavramlarından etkilenmesiyle, daha yerel ve daha dinamik, daha katılımcı ve yönetişime imkân veren bir model ihtiyacı doğmuş ve bu ihtiyaç doğrultusunda Türkiye'de bölgesel kalkınma ajansları 2006 yılından itibaren kurulmaya başlanmıştır.

3.1. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu

Bölgesel kalkınma ajansları, bir bölge içindeki kalkınma sorunlarını belirleyen ve buna yönelik olarak çözüm önerileri ve politikalar geliştiren, merkezle yerel arasında bir bağ kuran icracı örgütsel yapılardır (EURADA, 1999:16). Dünyada ilk örneği 1933'de Amerika'da kurulan Tennessee Vadisi Yönetimi (Tennessee Valley Authority) olan (Tamer, 2008:6) bölgesel kalkınma ajanslarının Avrupa'daki ilk örnekleri ise, 1950'li yıllarda Batı Avrupa'da bölge içi ekonomiyi canlandırmak ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla kurulmuştur. Avrupa Birliği Yapısal Fonları'nın kullanılmaya başlaması ile kalkınma ajanslarının sayıları, faaliyet alanları ve yetkileri artış göstermiştir. Avrupa Birliği'nde kalkınma ajansları ilk olarak Belçika, Fransa ve İtalya'da faaliyete başlamışlardır. 1970'li yıllarda İngiltere ve Hollanda, 1980'li yıllarda ise İspanya, Almanya ve İrlanda bölgesel kalkınma ajanslarının kurulduğu ülkeler olmuşlardır (Türkoğlu, 2015:218).

Ajansların Türkiye'deki kuruluş süreci 2006 yılında çıkarılan 5449 sayılı "Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun"a dayanmaktadır. Kanunun kurulmalarını ve kaldırılmalarını Bakanlar Kurulu kararına bağladığı ve tüzel kişiliği haiz kalkınma ajansları Türkiye'de hem bir ihtiyacın, hem de Avrupa Birliği uyum şartlarının gereği olarak oluşturulmuşlardır. Konu ile ilgili olarak 5449 sayılı kanunun genel gerekçesinde "kaynakların hem yerinde ve daha etkin kullanılması, hem de iller ve bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının azaltılması ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi amacıyla İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (NUTS⁴-İBBS) dikkate alınarak alt bölge düzeyinde; planlama, koordinasyon, uygulama, izleme ve değerlendirme fonksiyonları olan yeni hizmet bölgeleri ve birimlerinin oluşturulması hedeflenmektedir" ifadesi yer almaktadır.

⁴ NUTS, İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması'nın (İBBS) orijinal Fransızca karşılığı olan "Nomenclature des unités territoriales statistiques" in ilk harflerinden oluşan kısaltmasıdır.

Bölgesel kalkınma ajanslarının kuruluş amacı “kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak⁵” olarak belirlenmiştir.

2001 ve 2003 yıllarındaki Avrupa Birliği Katılım Ortaklığı Belgeleri’nde⁶ Türkiye için bölgesel politikalar anlamında bazı şartlar belirtilmiştir. Bölgeler arası ekonomik ve sosyal uyumun gerçekleştirilmesi amacıyla yasal ve idari düzenlemelerin yapılması bu belgelerde şarta bağlanmış, bu doğrultuda da Avrupa Birliği ile uyumlu bir sistem oluşturulması amacıyla İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) oluşturulmuştur⁷ (Işık vd., 2010:12). Söz konusu sınıflandırmada; Türkiye’deki tüm iller “Düzyey 3” olarak (81 adet il) tanımlanmıştır. Ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller de, bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri de dikkate alınarak “Düzyey 2” bölgeleri olarak (26 adet alt bölge) tanımlanmıştır. Komşu “Düzyey 2” bölgelerinin oluşturduğu gruplar da “Düzyey 1” bölgeleri olarak (12 adet bölge) tanımlanmıştır. Bu sınıflandırmanın yapılması sonrasında 2006 yılında iki, 2008 yılında sekiz ve 2009 yılında 16 adet olmak üzere İBBS Düzyey 2 bölgelerinde toplamda 26 adet bölgesel kalkınma ajansı kurulmuştur.

4. ZAFER KALKINMA AJANSI VE BÖLGESEL SOSYAL KALKINMANIN SAĞLANMASINA YÖNELİK KATKILARI

Zafer Kalkınma Ajansı⁸, 14.07.2009 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı⁹ ile TR33 İBBS Düzyey 2 bölgesinde kurulmuştur ve Kütahya ili merkezli olarak Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak illerini kapsamaktadır. Yaklaşık 44.000 km²’lik bir alanı kapsayan TR33 bölgesi içinde toplam nüfus 3 milyonun üzerindedir¹⁰ (ZEKA, 2016a:11). Ajans; kalkınma kurulu, yönetim kurulu, genel sekreterlik ve bölge illerindeki yatırım destek ofislerinden oluşmaktadır. Genel sekreterliğe bağlı olarak hukuk müşavirliği, iç denetim birimi, planlama ve bölgesel koordinasyon birimi, program yönetimi birimi, proje geliştirme ve uygulama birimi, izleme ve değerlendirme birimi ile idari ve mali işler birimi kurulmuştur (ZEKA, 2016a:15).

⁵ 25.01.2006 tarihli ve 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, Madde 1, RG: 26074.

⁶ Katılım Ortaklığı Belgeleri, adaylığı resmen kabul edilen her ülke için Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan ve Konsey tarafından onaylandıktan sonra, AB Resmi Gazetesi’nde yayımlanan belgelerdir (Avrupa Birliği Bakanlığı, <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=46226>, Erişim: 30.08.2016).

⁷ 28 Ağustos 2002 tarih ve 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile.

⁸ Başlangıçta Ege Kalkınma Ajansı (EKA) adıyla kurulan ajans 27.10.2009 tarihli yönetim kurulu toplantısında Kuzey Ege Kalkınma Ajansı (KEKA) adını, 21.10.2010 tarihinde düzenlenen yönetim kurulu toplantısında ise Zafer Kalkınma Ajansı adını almıştır. Ajans adının kısaltılması, 27.11.2010 tarihinde yapılan yönetim kurulu toplantısında “ZEKA” olarak belirlenmiştir (ZEKA, 2011:9-10).

⁹ 2009/15236 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı.

¹⁰ TÜİK verilerine göre 2015 yılı sonu itibarıyla toplam il nüfusları olarak Afyonkarahisar’ın nüfusu 709.015, Kütahya’nın nüfusu 571.463, Manisa’nın nüfusu 1.380.366 ve Uşak’ın nüfusu 353.048’dir (Toplam TR33 bölge nüfusu: 3.013.892) (Türkiye İstatistik Kurumu, http://www.tuik.gov.tr/PrelstatistikTablo.do?istab_id=2305, Erişim: 29.08.2016).

Zafer Kalkınma Ajansı'nın bölgesel kalkınma adına yaptığı destekler mali ve teknik niteliktedir. Mali desteklerden doğrudan finansman desteği; doğrudan faaliyet desteği, proje teklif çağrısı ve güdümlü proje desteği olarak üçe ayrılır. Doğrudan faaliyet desteği; bölgesel kalkınma konusunda yapılan acil çalışmalarda desteğin sağlanması ve aktarılması sürecini kısaltmak ve kolaylaştırmak adına ajans tarafından yararlanıcılara karşılıksız ve doğrudan o çalışmayla ilgili destek sağlanmasıdır. Proje teklif çağrısı ise doğrudan faaliyet desteğinin aksine daha planlı ve uzun bir süreci kapsar. Bu süreçte ajans tarafından yükümlülükleri ve gereklilikleri belirlenmiş olan belirli konularda yararlanıcı olmak isteyenlerin proje teklifi sunması beklenir. Sunulan teklifler ajans tarafından incelenip değerlendirilerek kendilerine finansman desteği sağlanır (Kalkınma Bakanlığı, 2011:74). Güdümlü proje desteği diğer iki mali destekten farklı olarak bölgesel kalkınma amacıyla stratejik önemdeki projelerin, yararlanıcıların teklifleri veyahut mevcut projeleri doğrultusunda değil; ajansın öncülüğünde ve koordinasyonunda desteklenmesidir. Teknik destekler ise ajansın doğrudan bir finansman desteğinde bulunmadan, bölgedeki kurum ve kuruluşlara bölgesel kalkınma ile ilgili konularda kendi personeli aracılığıyla veya hizmet alımı yoluyla istihdam edeceği personel ile teknik destek sağlamasıdır (Kalkınma Bakanlığı, 2011:79).

Zafer Kalkınma Ajansı mali ve teknik destekler yoluyla genel anlamda bölgesel kalkınmaya ve bu çalışma özelinde bölgesel sosyal kalkınmaya çeşitli boyutlarda katkılar sağlamaktadır. 2010 yılı ajans faaliyet raporunda, TR33 Düzey 2 bölgesinde ekonomik ve sosyal kalkınma alanında çalışmalar yapmanın Zafer Kalkınma Ajansı'nın temel politikaları ve öncelikleri arasında yer aldığı belirtilmektedir (ZEKA, 2011:30). Faaliyetlerine 2009 yılının ikinci yarısından itibaren başlayan Zafer Kalkınma Ajansı, ilk olarak kurumsallaşma adımlarını atmış, yönetim ağını oluşturmuş, personel ihtiyacını karşılamaya yönelmiştir. Bu sebeplerle 2009 yılı içinde yararlanıcılara herhangi bir mali destek sağlayamamıştır (KEKA, 2010:13).

4.1. Proje Teklif Çağrıları

Kurulduğu günden itibaren toplam 11 proje teklif çağrısı yapmış olan Zafer Kalkınma Ajansı, 2010 yılında Bölgesel Potansiyelin Harekete Geçirilmesi Mali Destek Programı (BPHGMDP) proje teklif çağrısı ile yararlanıcılara ilk mali desteğinin startını vermiştir (ZEKA, 2011:50¹¹). Ajans tarafından güncel olarak devam eden iki adet proje teklif çağrısı daha bulunmaktadır. Bunlar; Yenilikçi KOBİ Mali Destek

¹¹ Ajansın süreci tamamlanmış diğer proje teklif çağrıları ise; Sosyal Kalkınma ve Beşeri Gelişme Altyapı Mali Destek Programı (SOBEP-2015), Sanayide Rekabetçiliğin Geliştirilmesi Mali Destek Programı (SAREP-2015), Rekabetçi KOBİ Mali Destek Programı (RKMDP-2013), Turizm, Enerji ve Çevre Altyapı Mali Destek Programı (TEÇDP-2013), Sosyal Altyapı Mali Destek Programı (SAMDP-2012), Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı (SKMDP-2012), Sürdürülebilir Kırsal & Kentsel Altyapı Mali Destek Programı (SÜKAP-2011) ve Odak Sektörler Mali Destek Programı (ODAK-2011) başlıkları altında yapılmıştır. T.C. Zafer Kalkınma Ajansı, <http://www.zafer.org.tr/destekler-tesvikler/ajans-destek-programlari/gecmis-destek-programlari/113-gecmis-proje-teklif-cagrisi-hibe-programlari.html>, (Erişim: 28.08.2016).

Programı (YKMDP) ve Sürdürülebilir Çevre Altyapı Mali Destek Programı'dır (SÜÇEP)¹².

4.1.1. Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı (SKMDP) ve Sosyal Altyapı Mali Destek Programı (SAMDP) Proje Teklif Çağruları

2010 yılından itibaren açılan toplam 11 proje teklif çağrısı içinde, özellikle bölgesel sosyal kalkınma hedefini temel aldığı söylenebilecek üç çağrı bulunmaktadır. Bunlardan ilk ikisi Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı (SKMDP) ve Sosyal Altyapı Mali Destek Programı'dır (SAMDP). İki proje teklif çağrısının da genel amacı "TR33 Bölgesi'nin sürdürülebilir ve dengeli sosyal kalkınması ile toplumsal gelişimine katkı sağlanması" olarak ifade edilmiş, ikisi de 12.11.2012 tarihinde ilana çıkmıştır (ZEKA, 2013a:78). SKMDP proje teklif çağrısının öncelikleri "sosyal yaşam olanaklarının yenilikçi yöntem ve uygulamalarla geliştirilmesi, dezavantajlı grupların sosyal içermelerinin ve hizmetlere eşit erişiminin sağlanması, gelişmekte olan hizmet/üretim yapısında ihtiyaç duyulacak beşeri ve sosyal sermayenin oluşturulması, kırsal kesimde beşeri kaynakların geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması" olarak belirlenmiştir. SAMDP proje teklif çağrısında ise SKMDP'deki önceliklerin altyapılarının hazırlanması öncelikler olarak tespit edilmiştir¹³.

SKMDP proje teklif çağrısına toplam 195 başvuru yapılmış, bunlardan 69'u ajans tarafından başarılı bulunmuştur. Değerlendirme süreci sonunda sözleşmeye bağlanan proje teklifi sayısı ise 66'dır. Sözleşmeye bağlanan 66 projenin toplam bütçesi 9.247.872 TL'dir ve bütçenin 7.410.872 TL'si ajans tarafından destek olarak karşılanmıştır. Bu doğrultuda ajansın ilgili projelerin bütçelerine ortalama mali destek oranı yaklaşık %80 olmuştur.

SAMDP proje teklif çağrısına ise toplam 67 başvuru yapılmış, bunlardan ancak 28'i ajans tarafından başarılı bulunmuştur. Başarılı bulunan 28 proje teklifinden 21'i ajans tarafından mali açıdan desteklenmiştir. SAMDP kapsamında desteklenen proje tekliflerinin toplam bütçesi 17.627.300 TL, bütçelere ajansın desteği 6.332.095 TL'dir. Bu rakamlar göstermektedir ki, ajans SAMDP kapsamındaki proje tekliflerinin bütçelerine yaklaşık %35 oranında mali destek sağlamıştır (ZEKA, 2016a:34).

Proje teklif çağruları sonunda sözleşmeye bağlanan proje teklifleri incelendiğinde Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı'nda (SKMDP) ağırlıklı olarak kadınlara, yaşlılara ve engellilere yönelik projelerin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte çocuklar, gençler ve çalışanlara yönelik projeler ile çeşitli sağlık ve eğitim projeleri de desteklenen projeler arasındadır. SKMDP kapsamında sözleşmeye bağlanan ve

¹² T.C. Zafer Kalkınma Ajansı, <http://www.zafer.org.tr/destekler-tesvikler/ajans-destek-programlari/guncel-destek-programlari/136-guncel-proje-teklif-cagrisi-hibe-programlari.html>, (Erişim: 28.08.2016).

¹³ T.C. Zafer Kalkınma Ajansı, <http://www.zafer.org.tr/destekler-tesvikler/ajans-destek-programlari/gecmis-destek-programlari/113-gecmis-proje-teklif-cagrisi-hibe-programlari/2169-sosyal-kalkinma-mali-destek-programi-skmdp.html#amaç-ve-öncelikler> ile <http://www.zafer.org.tr/destekler-tesvikler/ajans-destek-programlari/gecmis-destek-programlari/113-gecmis-proje-teklif-cagrisi-hibe-programlari/1917-sosyal-altyapi-mali-destek-programi-samdp.html#amaç-ve-öncelikler>, (Erişim: 28.08.2016).

mali destek kapsamına alınan proje başlıklarından bazılarını şöyle sıralamak mümkündür: “Sosyal Altyapıyı Güçlendirme Eğitim Merkezi Projesi”, “Engellilere ve Yaşlılara Özel Sağlık Hizmeti”, “Şuhut’ta Yöresel Kültür Kadınlarla Canlanıyor Projesi”, “Halicilik Kümesinde Beşeri Sermayenin Güçlendirilmesi ve Kadın İstihdamı”, “Engelliler ve Kadınlar İstihdam Ediliyor”, “Okulumda ve Sıramda Engel Yok”, “Güvenli Mesken Tedbirli İnsan”, “Sosyoekonomik Açından Dezavantajlı Çocuklar İçin Bahar Geldi!”, “Şefkat Evi”, “Mobil Kanser ve Tüberküloz Tarama Aracı”, “Yeşeren Sonbahar”, “Engelsiz Engelliler”, “Uşak’ta Halk Sağlığı ve Gezici Sağlık Hizmetlerinin Geliştirilmesi”, “Yaşlılara Hayat Verelim”, “Gençlerle Geleceğe Güvenle”, “Sürdürülebilir Çevre Sağlıklı Yaşam”, “Kırsal Alanda Kadın ve Eğitim”¹⁴.

Sözleşmeye bağlanmış olan ve Sosyal Altyapı Mali Destek Programı (SAMDP) kapsamında ajansça desteklenen projeler arasında ise belirli bir kesime ağırlık verilmemekle birlikte, genellikle çocuklar, kadınlar ve sosyal altyapı konularında projeler göze çarpmaktadır. Bu projelerin birkaçı şu şekilde sayılabilir: “Gediz, Gençlik Merkezine Kavuşuyor”, “Kimsesiz ve Düşkünler Bakım Evi”, “Kırsal Kalkınmada Gençliğe Dokunuş”, “Karaahmetli Köyünde Yaşam Kalitesi Artıyor”, “Kütahya Belediyesi Kadın İş Geliştirme Merkezi Ek Bina Projesi”, “Turgutlu Sosyal Hizmetler Merkezi ve Aşevi Projesi”, “Köyümüzün Gençleri Geleceğimizin Yıldızları”, “Sosyal Etki İçin Sosyal Etkinlik”, “Çobanlar Belediyesi Kadın İş ve Kültür Merkezi Projesi”, “Beyaz Kelebekler Anaokulu”, “UTSO Mesleki Eğitim Kompleksi”, “Gediz Murat Dağı’nda Çocuklarımız Kayak Öğreniyor”¹⁵.

4.1.2. Sosyal Kalkınma ve Beşeri Gelişme Altyapı Mali Destek Programı (SOBEP) Proje Teklif Çağrısı

Zafer Kalkınma Ajansı tarafından 2015 yılı sonu itibariyle açılmış olan proje teklif çağrılarında sosyal kalkınma ile ilgili olan son çağrı, Sosyal Kalkınma ve Beşeri Gelişme Altyapı Mali Destek Programı’dır (SOBEP). “TR33 Bölgesi’nin yaşanabilirlik düzeyini ve beşeri sermayesini artırmak suretiyle Bölge’nin sosyoekonomik dönüşümüne katkı sağlayacak altyapıların oluşturulması” amacıyla 19.02.2015 tarihinde ajans tarafından Sosyal Kalkınma ve Beşeri Gelişme Altyapı Mali Destek Programı (SOBEP) ilan edilmiş, proje teklif çağrısına çıkmıştır. Proje tekliflerinin öncelikleri “kent merkezlerinde sosyal ve kültürel yaşamın canlandırılması ve kent cazibesinin artırılması amacıyla kent dokusu ile uyumlu olacak şekilde donatıların tesis edilmesi, dezavantajlı grupların sosyal hizmetlere erişimini ve sosyoekonomik yaşama entegrasyonunu kolaylaştırıcı altyapıların tesis edilmesi, yerelde önem arz eden sektörlerde nitelikli işgücü yetiştirilmesi amacıyla uygulamalı mesleki ve teknik eğitime yönelik altyapıların tesis edilmesi” olarak belirtilmiştir¹⁶. SOBEP için ajansın öngördüğü destek bütçesi başlangıçta 10.000.000

¹⁴ T.C. Zafer Kalkınma Ajansı, <http://www.zafer.org.tr/kaynaklar/dokumanlar/viewdownload/91/600.html>, (Erişim: 28.08.2016).

¹⁵ T.C. Zafer Kalkınma Ajansı, <http://www.zafer.org.tr/kaynaklar/dokumanlar/viewdownload/90/545.html>, (Erişim: 28.08.2016).

¹⁶ T.C. Zafer Kalkınma Ajansı, <http://www.zafer.org.tr/destekler-tesvikler/ajans-destek-programlari/gecmis-destek-programlari/113-gecmis-proje-teklif-cagrasi-hibe-programlari/4227-sosyal-kalkinma-ve-beseri-gelisime-altyapi-mali-destek-programi-sobep.html>, (Erişim: 28.08.2016).

TL olarak belirlenmiştir (ZEKA, 2016b:55). İlan edilen proje teklif çağrısına toplam 98 başvuru yapılmış, bu başvurulardan 40'ı değerlendirme sonucunda başarılı bulunmuştur. Başarılı bulunan 40 proje teklifinden 18'i 2015 yılı içinde bir tanesi ise 2016 yılında sözleşmeye bağlanmış ve projelerin toplam bütçesi 28.840.415 TL olarak belirlenmiştir. Bütçenin 13.958.437 TL'si yani yaklaşık yarısı ajans tarafından mali destek olarak aktarılmıştır (ZEKA, 2016a:34).

SOBEP ile ilgili olarak ZEKA tarafından başarılı olarak değerlendirilmiş 40 proje teklifi incelendiğinde ağırlıklı olarak eğitim konusunda, sonrasında ise engelliler ve çocuklara yönelik konularda proje teklifleri bulunduğu görülmektedir. Bunlardan birkaç örnek başlık olarak "Kütahya Belediyesi Kadın Çalışmaları Merkezi", "Dezavantajlı Grupların Sosyoekonomik Yaşama Entegrasyonunu Sağlayıcı Altyapı Kurulumu Projesi", "Engelsiz Hastane Engelsiz Hizmet Projesi", "Endüstriyel Kalıplılık Uygulamalı Teknik Eğitim, Tasarım ve Ar-Ge Merkezi", "Şuhut Gençlerinin Merkezi Projesi" ve "Seramik Hediyelik Eşya Eğitim ve Üretim Atölyesi"¹⁷ sayılabilir.

Ajansın tüm proje teklif çağrılarını göz önüne alındığında, bu proje teklifleri içinde sosyal kalkınma amaçlı olanların farklı boyutlara göre ağırlığı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 1. Zafer Kalkınma Ajansı'nın Proje Teklif Çağrılarını Aracılığıyla Sosyal Kalkınmaya Desteği¹⁸

Kıyaslama Ölçütleri	Sayı	Sosyal Kalkınmanın Bütün İçindeki Oranı
Toplam Proje Teklif Çağrısı	9	
Sosyal Kalkınma Alanında Proje Teklif Çağrısı	3	%33,3
Toplam Proje Teklif Çağrısı Başvuruları	1379	
Sosyal Kalkınma Alanındaki Proje Teklif Çağrılarında Başvurular	384	%27,8
Toplam Desteklenen Proje Teklifi	332	
Sosyal Kalkınma Alanında Desteklenen Proje Teklifi	98	%29,5

Kaynak: ZEKA, 2016a:34.

4.1.3. Zafer Kalkınma Ajansı'nın Proje Teklif Çağrılarını Yoluyla Destek Verdiği Sosyal Kalkınma Uygulamaları

SKMDP ve SAMDP kapsamındaki projelerle sosyal yaşamın geliştirilmesi, dezavantajlı grupların hizmetlere erişiminin sağlanması, sosyal altyapının oluşturulması konularına ajans aracılığıyla destek verilmiş, her iki proje teklif çağrısı kapsamında TR33 Düzey 2 Bölgesi'nde 8.400 engelli, 51.000 kadın, 75.000 genç ve 38.000 yaşlıya ulaşılması amaçlanmıştır (ZEKA, 2013b:6). Birkaç örnekle SKMDP

¹⁷ T.C. Zafer Kalkınma Ajansı, <http://www.zafer.org.tr/destekler-tesvikler/ajans-destek-programlari/gecmis-destek-programlari/113-gecmis-proje-teklif-cagrisi-hibe-programlari/4227-sosyal-kalkinma-ve-beseri-gelisime-altyapi-mali-destek-programi-sobep.html#degerlendirme-sonuclari>, (Erişim: 28.08.2016).

¹⁸ Kıyaslama yapılırken ajansın 2009-2015 arası proje teklif çağrılarını temel alınmıştır. 2016 yılında güncel olarak devam eden iki proje teklif çağrısı hakkında süreçler tamamlanmamış olduğundan bu veriler hesaplama dâhil edilmemiştir.

ve SAMDP kapsamındaki projelerle ajansın sosyal kalkınmaya destekleri şu şekilde açıklanabilir: “Bilinçli Bilişim Temiz Toplum” projesi ile hem rütbeli emniyet personeline, hem de 45 okuldaki 10.000 çocuğa verilen eğitimlerle güvenli internet kullanımının yaygınlaşması amaçlanmıştır (ZEKA, 2013c:30). Afyonkarahisar’ın Çobanlar ilçesinde kurulan Kadın İş ve Kültür Merkezi ile kadınların hem çalışmalarını yapacağı, hem de üretimini yaptıkları ürünleri satacağı bir alan oluşturulmuş; ayrıca kadınlara sağlanan eğitimlerle el sanatları, iş kurma, hijyen gibi konularda bilgilendirilmeleri sağlanmıştır (ZEKA, 2013d:19). Manisa ili Saruhanlı ilçesinde kurulan Saruhanlı Sosyal Altyapı Güçlendirme Eğitim Merkezi ile dezavantajlı gruplara sosyal ve sportif alanlarda kurslar verilmiş, bu kapsamda 2.613 genç ve çocuğa, 150 kadına ve 48 engelliye ulaşılmıştır (ZEKA, 2013d:20). Kütahya ilinde Türkiye Sakatlar Derneği tarafından yürütülen projede ise engelli bireylerin sosyal hayata katılımları desteklenmiş ve engelliler hakkında sosyal farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 100 engelli ve birer yakınlarına olmak üzere toplamda 200 kişiye engelli hakları ve engellilerin sağlık sorunlarına yönelik eğitimler verilmiştir (ZEKA, 2013d:21). Ajansın bir diğer proje teklif çağrısı olan SOBEP kapsamında desteklenmiş olan “Bir Solukta Afyonkarahisar” projesiyle Afyonkarahisar’ın kent cazibesinin artırılması suretiyle sosyal ve kültürel altyapının güçlendirilmesi amaçlanmıştır (ZEKA, 2015:10).

4.2. Doğrudan Faaliyet Destekleri

Zafer Kalkınma Ajansı, 2011 yılından itibaren mali destekler kapsamında doğrudan faaliyet desteğine başlamıştır. Ajansın ilk doğrudan faaliyet desteği ilanı 31.05.2011 tarihinde yapılmış, destek programının öncelikleri arasında “bölgenin yaşam kalitesinin artırılması” da yer almıştır. Bu çerçevede ajans, doğrudan faaliyet desteği kapsamındaki projelere sağlayacağı mali destek ile bölgedeki yaşam kalitesini artırarak sosyal kalkınma yönünde katkı sağlamayı amaçlamıştır. 2011 doğrudan faaliyet desteği kapsamında 16 başvuru başarılı bulunarak sözleşmeye bağlanmıştır (ZEKA, 2012a:52). Söz konusu projelerin toplam bütçesi 1.018.679 TL, ajansın bu bütçeye mali desteği ise 916.648 TL (toplam bütçenin yaklaşık %90’ı) olmuştur. (ZEKA, 2012a:53).

Ajans 2012 yılındaki doğrudan faaliyet desteği ilanının (29.06.2012) amaçları ve öncelikleri arasında sosyal kalkınmaya ilişkin olarak bölgedeki illerin yaşanabilirlik düzeylerini artırılması ve “kentsel ve kırsal kesimlerde yaşam kalitesinin yükseltilmesi, temel sosyal hizmetlere erişim olanaklarının artırılması, dezavantajlı grupların sosyo-ekonomik entegrasyonunun sağlanması” yer almıştır (ZEKA, 2014:62). Bu doğrultuda program kapsamında 28 başvurudan 22’si başarılı bulunmuş ve bunlardan ilk aşamada 12 tanesinin sözleşmeye bağlanması kararlaştırılmıştır. Ancak sonradan program bütçesinin fazla vermiş olmasıyla bir projeye daha destek sağlanmış ve toplamda 13 proje sözleşmeye bağlanmıştır. Sözleşmeye bağlanan projelerin toplam bütçeleri 704.648 TL olmuş, bu bütçenin yaklaşık %85’i olan 593.698 TL ajans tarafından mali destek olarak karşılanmıştır (ZEKA, 2013a:73-74). 2013 yılı doğrudan faaliyet desteği ilanının (17.06.2013) genel amaç ve önceliklerinde sosyal kalkınma adına TR33 Bölgesi’nin yaşanabilirlik düzeyinin artırılması ve istihdamın artırılması yer almıştır (ZEKA, 2014:64-65). Yıl içinde beş dönem olarak

açılan ilanlarda toplam 28 proje sunulmuş ve 21 tanesi sözleşmeye bağlanmıştır. Sözleşmeye bağlanan projelerden dört tanesi feshedilmiş ve ajansın 2013 yılı faaliyet raporuna göre 17 projeye destek sağlanmıştır (ZEKA, 2014:69). Destek sağlanan projelerin toplam bütçesi 952.019 TL, ajans desteği ise 801.689 TL olarak belirtilmiştir (ZEKA, 2016a:34). Buna göre ajansın toplam proje bütçelerine desteği yaklaşık %85'tir. 2014 yılında doğrudan faaliyet desteği 03.03.2014 tarihinde ilan edilmiş ve yıl içerisinde dokuz dönem olarak sürdürülmüştür. Destek programının öncelikleri ve amaçları arasında doğrudan sosyal kalkınmayı temel alan hususlar bulunmamaktadır. Program kapsamında yapılan 49 başvurudan 27'si başarılı bulunmuş, bunlardan 22 tanesi ile sözleşme imzalanmıştır (ZEKA, 2016b:59-60). Diğer ilanlardan farklı olarak 2015 yılı doğrudan faaliyet desteği ilanının (01.09.2015) önceliklerinde, detaylı olarak sosyal kalkınma ile ilgili hususlara yer verilmiştir. İlan göre, bölge içi ve kırsal-kent arası gelişmişlik farklarının azaltılması, bölgenin sosyal sorunlarının tespiti ve çözümü, istihdamın artırılması öncelikler arasındadır¹⁹. Program kapsamında toplam 34 başvuru yapılmış, 16 proje başarılı bulunmuş ve bunlardan iki tanesi ile 2015 yılı içinde sözleşmeler imzalanmıştır. İmzalanmış iki sözleşmedeki projelerin toplam bütçesi 100.890 TL, ajansın desteği ise 98.900 TL'dir (yaklaşık %98) (ZEKA, 2016b:60).

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bölgesel kalkınma politikalarının uygulama araçlarından birisi olarak ortaya çıkan ve bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılarak bölgelerin ve onları oluşturan illerin birbiriyle rekabet edebilir düzeye getirilmesini kendisine amaç edinen bölgesel kalkınma ajansları, 2006 yılından itibaren Türkiye'de faaliyete başlamıştır. 2009 yılında TR33 Düzey 2 bölgesinde kurulan Zafer Kalkınma Ajansı (ZEKA) da bu doğrultuda bölgeye mali ve teknik desteklerde bulunmuş, bölgesel kalkınmaya önemli katkılar sağlamıştır. Bu kapsamda ajans tarafından desteklenen birçok proje ile toplumdaki dezavantajlı kesimlere ulaşılmış, bu kesimlerin sosyal hayata katılımlarına yönelik çalışmalar yapılmış ve bu kesimlere yönelik eğitim faaliyetleri düzenlenmiştir.

Bölgesel kalkınma çabalarına; merkezi yönetim ve onun taşradaki temsilcilerinden başta belediyeler olmak üzere yerel yönetim örgütlerine, özel sektör kuruluşlarından sivil toplum örgütlerine ve hatta bireylere kadar çok sayıda aktör farklı yöntemlerle ve farklı platformlarda destek vermektedir. Böyle bir süreçte, kalkınma ajanslarının bölgesel sosyal kalkınma sürecine etkilerini ve katkılarını diğer aktörleri göz ardı ederek yalın bir şekilde ve tüm yönleriyle ölçmek kolay görünmemektedir. Ancak kurulduğu 2009 yılından bu tarafa geçen yaklaşık yedi yıllık süre içinde Zafer Kalkınma Ajansı'nın bölgesel sosyal kalkınmanın sağlanması amacıyla yürüttüğü faaliyetler mevcut veriler ışığında değerlendirildiğinde; ajansın, sosyal hizmetlerin öncelikli muhataplarını oluşturan dar gelirli, hasta, yaşlı, engelli, çocuk, genç, kadın ve göçmen gibi dezavantajlı kesimlerin temel sorunlarının çözülmesi, sosyal ve

¹⁹ T.C. Zafer Kalkınma Ajansı, <http://www.zafer.org.tr/genel/2015-yili-dogrudan-faaliyet-destek-programi.html#amaç-ve-öncelikler>, (Erişim: 28.08.2016).

ekonomik hayata katılabilmeleri ve mesleki eğitim yoluyla istihdam edilebilmeleri bakımından önemli katkılar sunduğunu ifade etmek yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyon Raporu*. Ankara.
- EURADA The European Association of Development Agencies. (1999). *Creation, Development and Management of RDAs* (4th Edition). Bruxelles. <http://www.eurada.org/files/RDA/Creation%20development%20and%20management%20of%20RDA.pdf>, (Erişim: 19.08.2016).
- Işık, N., Baysal, D., Ceylan, O. (2010). Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Bir Politika Aracı Olarak Kalkınma Ajansları. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(11), 1-18.
- Kalkınma Bakanlığı. (2011). *Kalkınma Ajansları 2011 Yılı Genel Faaliyet Raporu*. Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı*. Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi 2014-2023*. Ankara. [http://www.bgus.gov.tr/dokuman/BolgeselGelisimeUlusalStratejisi\(2014-2023\).pdf](http://www.bgus.gov.tr/dokuman/BolgeselGelisimeUlusalStratejisi(2014-2023).pdf), (Erişim: 28.08.2016).
- Kaya, E. (2007). *Kent Yönetiminde Yeni Yaklaşım Yerel Kalkınma Yönetimi*. İstanbul: Okutan.
- KEKA Kuzey Ege Kalkınma Ajansı. (2010). *2009 Yılı Faaliyet Raporu*. http://www.zafer.org.tr/jdownloads/Kurumsal%20Dokmanlar/Faaliyet%20RaporlarAe/keka_faaliyet_raporu_2009.pdf, (Erişim: 26.08.2016).
- Sümer, Ç. G., Özcan A. (2011). *Türkiye’de Kalkınmada Öncelikli Yörel Politikası ve Kentleşme Üzerine Etkileri*. Fırat Kalkınma Ajansı, (Malatya 22-23 Eylül 2011). 1. Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı, Malatya, 101-112.
- Tamer, A. (2008). *Kalkınma Ajanslarının Türk Hukuk Sistemindeki Yeri*. Ankara: DPT Yayın No: 2757.
- Türkoğlu, M. (2015). Kalkınma Ajanslarının Bölgesel Kalkınma Açısından Önemi: BAKA Örneği. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7(3), 215-230.
- ZEKA Zafer Kalkınma Ajansı. (2011). *2010 Yılı Faaliyet Raporu*. http://www.zafer.org.tr/jdownloads/Kurumsal%20Dokmanlar/Faaliyet%20RaporlarAe/zeka_faaliyet_raporu_2010.pdf, (Erişim: 26.08.2016).
- ZEKA Zafer Kalkınma Ajansı. (2012a). *2011 Yılı Faaliyet Raporu*. http://www.zafer.org.tr/jdownloads/Kurumsal%20Dokmanlar/Faaliyet%20RaporlarAe/zeka_faaliyet_raporu_2011.pdf, (Erişim: 26.08.2016).
- ZEKA Zafer Kalkınma Ajansı. (2013a). *2012 Faaliyet Raporu*. http://www.zafer.org.tr/jdownloads/Kurumsal%20Dokmanlar/Faaliyet%20RaporlarAe/zeka_faaliyet_raporu_2012.pdf, (Erişim: 26.08.2016).
- ZEKA Zafer Kalkınma Ajansı. (2013b). *Martı Dergisi*. 5, Nisan, İstanbul.
- ZEKA Zafer Kalkınma Ajansı. (2013c). *Martı Dergisi*. 6, Temmuz, İstanbul.
- ZEKA Zafer Kalkınma Ajansı. (2013d.) *Martı Dergisi*. (3)7, Ekim, İstanbul.
- ZEKA Zafer Kalkınma Ajansı. (2014). *2013 Faaliyet Raporu*. http://www.zafer.org.tr/jdownloads/Kurumsal%20Dokmanlar/Faaliyet%20RaporlarAe/zeka_faaliyet_raporu_2013.pdf, (Erişim: 26.08.2016).
- ZEKA Zafer Kalkınma Ajansı. (2015). *Martı Dergisi*. (5)16, Aralık.
- ZEKA Zafer Kalkınma Ajansı. (2016a). *Kurumsal Stratejik Plan 2016-2020*.
- ZEKA Zafer Kalkınma Ajansı. (2016b). *2015 Yılı Faaliyet Raporu*, http://www.zafer.org.tr/jdownloads/Kurumsal%20Dokmanlar/Faaliyet%20RaporlarAe/2015_yili_faaliyet_raporu.pdf, (Erişim: 26.08.2016).

“Bugün sosyal kalkınmayı odağına alan bir konferansta konuşuyoruz. Ekonomik gelişmeyi, refahı mutlaka tabana yayarak bütünleştirmek durumundayız. Fırsat eşitliği oluşturmak durumundayız. Muş'ta doğan bir çocukla İstanbul'da, Antalya'da ya da Trabzon'da doğan bir çocuğun eşit fırsatlara sahip olduğu bir toplum kalkınmış bir toplumdur.”

Dr. Cevdet Yılmaz

“Kadınların ve erkeklerin eğitim fırsatlarından, çalışma yaşam ve imkanlarından, yetki ve karar mekanizmalarına katılımından ve toplumdaki hizmetlere ulaşmadan eşit biçimde yararlanması durumunda kalkınma başarıya ulaşacaktır.”

Prof. Dr. Aylin Görgün Baran

“Özgür olan toplumlar yani kendi bilgi ve becerilerini serbestçe kullanan, kendi tayin ettiklerinin peşinden serbestçe gitmelerine izin verilen insanlardan müteşekkil toplumlar diğer toplumları toplumsal gelişme bakımından geride bırakmaktadır. Eğer Türkiye de toplumsal gelişmede mesafe almak istiyorsa yine burada ifade edildiği gibi genel olarak özgürlüğü tesis etmek zorundadır.”

Prof. Dr. Atilla Yayla

“Sosyal kalkınmaya dair uluslararası düşünceyi Muş'a taşıyan bu organizasyondan memnuniyetimi söylemekten mutluluk duyduğumu belirtmek isterim. Muş, tarihine ve mirasına yakışır bir etkinlikle tanıştı.”

Prof. Dr. Salih Yılmaz

“15 Temmuz darbe kalkışmasına rağmen, bugün hayat doğal seyrinde akıyor mesajı veren bu konferansı yapmak, kendi başına bir başarıdır. Yaklaşık 200 civarında bir akademisyen grubunu harekete geçirip onlarca akademik eserin ortaya çıkarılmasını sağlamak bir başka başarıdır. Sadece fiziksel mekân ve teknik altyapı açısından değil, sosyal etkinlik, misafirperverlik ve organizasyon kapasitesi açısından da bu konferansı oldukça başarılı buluyorum.”

Doç. Dr. Hamit ERSOY

“Doğrusu ben bu konferansın medyada ve tarihte bir uyanık ses olarak hatırlanmasını arzu ediyorum.”

Prof. Dr. Fethi Ahmet POLAT

Muş Alparslan Üniversitesi Kongre ve Kültür Merkezi
MUŞ / TÜRKİYE
Mus Alparslan University Congress and Culture Centre
MUS / TURKEY

ISBN

978-605-65712-2-0